

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 18 juni 2015

Mål nr

T 2909-14

KLAGANDE

RK

Ombud och biträde enligt rättshjälpslagen: Advokat RA

MOTPARTER

1. Målsägande 5

Sekretess, se domsbilaga A

2. Målsägande 9

Sekretess, se domsbilaga A

3. Målsägande 11

Sekretess, se domsbilaga A

4. Målsägande 16

Sekretess, se domsbilaga A

5. Målsägande 17

Sekretess, se domsbilaga A

6. Målsägande 24

Sekretess, se domsbilaga A

Dok.Id 106966

HÖGSTA DOMSTOLEN
Riddarhustorget 8

Postadress
Box 2066
103 12 Stockholm

Telefon 08-561 666 00
Telefax 08-561 666 86
E-post: hogsta.domstolen@dom.se
www.hogstadamstolen.se

Expeditionstid
08:45-12:00
13:15-15:00

7. Målsägande 25

Sekretess, se domsbilaga A

8. Målsägande 26

Sekretess, se domsbilaga A

9. Målsägande 28

Sekretess, se domsbilaga A

10. Målsägande 31

Sekretess, se domsbilaga A

11. Målsägande 33

Sekretess, se domsbilaga A

12. Målsägande 34

Sekretess, se domsbilaga A

13. Målsägande 36

Sekretess, se domsbilaga A

14. Målsägande 40

Sekretess, se domsbilaga A

15. Målsägande 41

Sekretess, se domsbilaga A

Ombud och målsägandebiträde för 1–15: Advokat AR

SAKEN

Jämkning av vårdnadshavares skadeståndsansvar

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2014-05-06 i mål T 3485-13

Hovrättens dom

se Bilaga

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

Högsta domstolen fastställer ersättning enligt rättshjälpslagen åt RA med 18 619 kr. Av beloppet avser 14 895 kr arbete och 3 724 kr mervärdesskatt.

AR ska få ersättning av allmänna medel för biträde åt motparterna i Högsta domstolen med 17 089 kr. Av beloppet avser 13 671 kr arbete och 3 418 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

Med tillämpning av 43 kap. 8 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) bestämmer Högsta domstolen att sekretessbestämmelsen i 21 kap. 1 § samma lag ska vara tillämplig även i fortsättningen på uppgifterna om motparternas identitet i bilaga A till denna dom.

Högsta domstolen fastställer hovrättens sekretessförordnande.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

RK har yrkat att Högsta domstolen ska befria henne från skyldigheten att betala skadestånd eller i vart fall sätta ned det utdömda skadeståndet.

Motparterna har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Bakgrund och frågan i målet

1. RK är ensam vårdnadshavare för dottern FK, född i juli X. F och en jämnårig kamrat dömdes av Göteborgs tingsrätt i juni 2013 för grovt förtal den 16–18 december 2012 avseende spridning av uppgifter om 38 målsägande på det sociala nätverket Instagram. Tingsrätten förpliktade F att, solidariskt med den medtilltalade, betala skadestånd för kränkning om 15 000 kr till varje målsägande. RK förpliktades att solidariskt med F betala 8 800 kr till var och en av målsägandena.
2. RK överklagade tingsrättens dom i fråga om skadestånd. Under målets handläggning i hovrätten träffade hon förlikning med 20 av målsägandena och hovrätten avskrev målet i dessa delar. Hovrätten, som ansåg att det inte fanns förutsättningar att jämka RKs skadeståndsskyldighet, fastställde tingsrättens domslut i den överklagade delen.
3. Under målets handläggning i Högsta domstolen har RK återkallat överklagandet beträffande tre av målsägandena. Högsta domstolen har avskrivit målet i dessa delar. Överklagandet omfattar således RKs skadeståndsskyldighet om 8 800 kr till var och en av de 15 återstående målsägandena, sammanlagt 132 000 kr.

4. Frågan i Högsta domstolen är om det finns skäl att jämka RKs skadeståndsskyldighet.

Den rättsliga regleringen

5. De i målet relevanta bestämmelserna finns i 3 kap. 5 och 6 §§ och 6 kap. 2 § skadeståndslagen. Reglerna innebär i huvudsak följande.

6. Enligt 3 kap. 5 § skadeståndslagen ska en förälder som har vårdnaden om ett barn ersätta personskada eller sakskada som barnet vållar genom brott och skada på grund av att barnet kränker någon annan på sätt som anges i 2 kap. 3 §. Härmed avses bl.a. kränkning genom förtalsbrott. Förälderns ansvar är för varje skadehändelse begränsat till en femtedel av det prisbasbelopp som gällde det år då skadehändelsen inträffade.

7. Syftet med lagstiftningen är att tydliggöra för föräldrar att de bär huvudansvaret för sina barn och ungdomar. Tanken är att ett skärpt skadeståndsansvar för föräldrar kan bidra till att på sikt motverka ungdomsbrottslighet, bl.a. genom att medföra tydligare föräldrareaktioner vid brottsliga beteenden och öka engagemanget för barnens förehavanden. (Se prop. 2009/10:142 s. 23 ff.)

8. Ersättningen kan enligt 3 kap. 6 § andra stycket skadeståndslagen jämkas, om det är uppenbart oskäligt att föräldern ska betala skadeståndet med hänsyn till förälderns förhållande till barnet eller de särskilda åtgärder föräldern har vidtagit för att förhindra att barnet begår brott. Jämkning kan också ske enligt den allmänna jämkningsregeln i 6 kap. 2 §, om skyldigheten att utge skadestånd är oskäligt betungande med hänsyn till förälderns ekonomiska förhållanden. Härvid ska även den skadelidandes behov av skadeståndet och övriga omständigheter beaktas.

Jämkning enligt 3 kap. 6 § andra stycket skadeståndslagen

9. Utgångspunkten för skadeståndsskyldigheten enligt 3 kap. 5 § skadeståndslagen är att det är fråga om ett principalansvar som ska gälla också om en förälder som är vårdnadshavare inte har agerat försumligt i något avseende. Även den förälder som i alla avseenden har uppfyllt sina förpliktelser som vårdnadshavare ska alltså betala skadestånd. Jämkning kan emellertid komma i fråga i fall när ett skadeståndsansvar skulle framstå som orimligt.

10. Jämkningsbestämmelsen tar till en början sikte på förhållanden som har att göra med relationen till barnet. I lagmotiven anges att en faktor som kan tillmätas betydelse är om vårdnadshavaren och barnet inte har någon kontakt alls och vårdnadshavaren därmed helt saknar möjlighet att följa barnets liv. Det ska dock beaktas att det enligt 6 kap. 2 § andra stycket föräldrabalken ingår en tillsynsplikt i vårdnadsansvaret, oavsett om barnet bor hos vårdnadshavaren eller inte. Att ett barn huvudsakligen bor hos den andre vårdnadshavaren eller att en vårdnadshavare bara har begränsat umgänge utgör inte i sig skäl att jämka skadeståndsskyldigheten. En situation då jämkning bör kunna komma i fråga är när barnet är omhändertaget enligt socialrättslig lagstiftning. (Se a. prop. s. 37 och 48.)

11. De relevanta omständigheterna för jämkning knyter här an till vårdnaden. Den som har vårdnaden om ett barn har bl.a. ett ansvar för barnets personliga förhållanden och ska se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och god fostran blir tillgodosedda. Vårdnaden består till dess barnet fyller arton år eller dessförinnan ingår äktenskap; ansvaret för att fostra barnet sträcker sig således över lång tid.

12. Jämkning kan därutöver ske när vårdnadshavaren har vidtagit särskilda åtgärder för att förhindra att barnet begår brott. Enligt lagmotiven är avsikten att jämkning på denna grund ska bli aktuell endast i speciella undantagsfall.

Som exempel anges att ett barn ägnar sig åt upprepad brottslighet och det står klart att vårdnadshavaren har gjort allt som rimligen har stått i hans eller hennes makt för att förhindra fortsatt brottslighet, kanske i form av ett nära samarbete med sociala myndigheter och skola, men ansträngningarna har varit förgäves. Det krävs att vårdnadshavarens ansträngningar kan bedömas som särskilt långtgående. (Se a. prop. s. 37 och 48.)

Andra begränsningar av principalansvaret

13. Bestämmelsen i 3 kap. 6 § andra stycket skadeståndslagen lämnar inte något utrymme för jämkning på andra grunder än de som anges i lagtexten. Jämkningsregeln bör, som särskilt betonas i förarbetena, tillämpas restriktivt (se a. prop. s. 38). Detta bör ses mot bakgrund av regeln i 5 § andra stycket, som innebär att vårdnadshavarens ansvar för varje skadehändelse begränsas till en femtedel av prisbasbeloppet. Denna regel har införts för att ett obegränsat ersättningsansvar skulle kunna te sig oskäligt mot vårdnadshavaren, särskilt med hänsyn till att principalansvaret aktualiseras oberoende av om han eller hon har brustit i sin tillsyn (se a. prop. s. 34).

14. I denna begränsning ligger ett skydd för vårdnadshavaren mot oskäliga konsekvenser. Detta måste anses minska utrymmet för jämkning enligt 3 kap. 6 § andra stycket skadeståndslagen, eftersom jämkningsmöjligheten tar sikte på ett av hänsyn till skäligheten redan begränsat belopp.

15. Beloppsbegränsningen avser varje enskild skadehändelse och inte det sammanlagda skadeståndsbeloppet, som därmed kan bli förhållandevis stort när skadeståndsskyldigheten avser flera händelser. Lagstiftningen bygger på tanken att det är den allmänna jämkningsregeln i 6 kap. 2 § skadeståndslagen som ska kunna tillämpas i sådana fall. Den regeln kan ses som en säkerhetsventil, exempelvis då en vårdnadshavare under en kortare tid ställs inför omfattande skadeståndskrav på grund av att barnet har begått en serie brott (se a.

prop. s. 36). Intresset av jämkning ska dock enligt 6 kap. 2 § vägas mot andra intressen, bl.a. den skadelidandes behov av skadeståndet.

Omständigheterna i detta fall

16. RK är ensam vårdnadshavare för F, och F har den största delen av tiden bott hos mamman. I november 2012 bestämde sig F för att bo hos pappan. Det hade då förekommit konflikter mellan RK och F, bl.a. för att F tyckte att mamman satte upp för många regler för henne.

17. Natten mellan den 23 och 24 november 2012 sökte RK upp dottern i pappans bostad för att få henne att komma hem. Vid besöket uppstod bråk och RK och F har uppgett att pappan då hotade RK med kniv. I samband med bråket tillkallade RK polis, som under natten kontaktade socialjouren. Den akuta situationen löstes genom att F skulle få bo hos en annan familj. Senare på natten återvände dock F till pappans bostad.

18. Den 24 november var RK i kontakt med socialtjänsten angående möjligheten till hjälp med att få hem F. Socialtjänsten ansåg emellertid att det bl.a. med hänsyn till Fs ålder inte fanns grund för något tvångsomhändertagande av henne. F kom att bo hos pappan fram till januari 2013. Enligt F var hon till största delen ensam under den tiden, eftersom pappan oftast var borta från bostaden. RK och F har uppgett att pappan missbrukade narkotika.

RKs förhållande till F ger inte anledning till jämkning

19. Det beskrivna förloppet ger en bild av hur förhållandet mellan RK och F var just vid tiden för Fs brottslighet. Det har i övrigt inte framkommit några omständigheter som ger underlag för en närmare bedömning av förhållandet mellan dem. Under den tid om cirka två månader som F bodde hos sin pappa hade RK visserligen begränsade möjligheter att utöva någon faktisk vård och omsorg, och hon försökte utan framgång förmå F att komma hem. Emellertid

ingår i vårdnadsansvaret en tillsynsplikt oavsett om barnet huvudsakligen bor hos vårdnadshavaren (se p. 10).

20. Möjligheten att jämka skadeståndet med hänsyn till förhållandet mellan föräldern och barnet får mot bakgrund av uttalandena i lagmotiven antas ta sikte på fall där föräldern under en länge tid har saknat möjlighet att vara delaktig i barnets liv och därmed i fostran av barnet. Situationen kan i detta fall inte anses ha varit sådan. Tillräckliga skäl för jämkning på grund av RKs förhållande till F föreligger därför inte.

RKs åtgärder ger inte anledning till jämkning

21. Det framgår att RK har gjort ansträngningar för att förmå F att komma hem. De åtgärder som hon har vidtagit har legat inom den ram som tillsynsplikten enligt föräldrabalken innebär. Det kan därmed inte anses vara fråga om sådana särskilt långtgående åtgärder för att förhindra brott som avses i jämningsbestämmelsen. Någon jämkning på denna grund kan därför inte ske.

Jämkning kan inte heller ske enligt den allmänna jämningsregeln

22. Genom att skadeståndet avser 15 skadehändelser blir det sammanlagda beloppet avsevärt. Någon närmare utredning om RKs ekonomiska förhållanden finns dock inte. Vid en bedömning av omständigheterna måste även beaktas att de skadelidande – personer som har utsatts för förtal som fått stor spridning – får anses ha ett påtagligt intresse av skadeståndet. Jämkning av skadeståndet med tillämpning av den allmänna jämningsregeln i 6 kap. 2 § skadeståndslagen kan därför inte ske.

Slutsats

23. Det saknas förutsättningar att jämka RKs skadeståndsskyldighet.
Hovrättens domslut ska därför fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Gudmund Toijer, Göran Lambertz, Svante O. Johansson och Lars Edlund (referent, skiljaktig)
Föredragande justitiesekreterare: Hanna Granberger

**BILAGA TILL
PROTOKOLL**
2015-05-13

Mål nr
T 2909-14

SKILJAKTIG MENING

Referenten, justitierådet Lars Edlund, är skiljaktig och bifaller överklagandet på så sätt att det belopp som RK, solidariskt med FK, ska betala till var och en av målgångarna nedsätts till 4 400 kr. Han anser att domskälen från och med punkten 19 ska ha följande lydelse, varvid rubriken före punkten 19 ska ändras på så sätt att ordet ”inte” tas bort.

19. Lagstiftaren har uppställt höga krav för att jämkning ska komma i fråga. Även för detta slag av skadestånd måste det emellertid göras en nyanserad bedömning utifrån förhållandena i det enskilda fallet för att avgöra om jämkning, helt eller delvis, kan ske. För full jämkning av skadeståndsskyldigheten torde i princip krävas att vårdnadshavare trots stora ansträngningar inte har kunnat få någon kontakt alls med barnet och att det därför har varit omöjligt att utöva någon form av tillsyn.

20. Utredningen visar att RK, vars uppgifter det inte finns anledning att ifrågasätta, har försökt att ha tillsyn över F under den tid som F bodde hemma. När F flyttade till pappan upphörde i praktiken denna tillsyn, fastän Fs vistelseadress inte var okänd för RK. Det är uppenbart att boendemiljön hos pappan var olämplig för F. RK har gjort betydande ansträngningar för att få hem F. Omständigheterna i fallet är sådana att det finns utrymme enligt 3 kap. 6 § andra stycket skadeståndslagen att jämka RKs skadeståndsskyldighet till hälften. I övrigt saknas grund för jämkning.

Dok.Id 108398

HÖGSTA DOMSTOLEN	Postadress	Telefon 08-561 666 00	Expeditionstid
Riddarhustorget 8	Box 2066	Telefax 08-561 666 86	08:45-12:00
	103 12 Stockholm	E-post:	13:15-15:00
		hogsta.domstolen@dom.se	
		www.hogstadamstolen.se	